

РЕЦЕНЗИЯ

за конкурс за академичната длъжност ‘за редовен доцент по 8.2 Изобразително изкуство „Арттерапия”, „Арттерапевтична практика” и „История и теория на арттерапията”, за нуждите на кат. „Психология на изкуството, художествено образование и общообразователни дисциплини”

Рецензент: доц. д-р Живка Бушева

1) Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на Национална художествена академия
Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно заповед на ректора на Национална художествена академия.

2) Кратки данни и академично израстване на кандидата

В конкурса участва само един кандидат - д-р **Вяра Границка**.
Кандидатката завършва бакалавърско и магистърско образование по „Графика“. Целият трудов и творчески път на д-р В.Границка преминава в сферата на арттерапията и изкуството. Тя има определено голямо количество публикации, свързани с различни проблеми на арттерапията както в теоретичен, така и в практико- приложен план. Има участие в изложби и множество участия в различни проекти, национални и международни.

3) **Съответствие с изискванията на нормативните актове за заемане на академичната длъжност „доцент“ – ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НХА и обща характеристика на публикациите.** Кандидатката е приложила **всички необходими за участие в конкурса документи и комплект с трудове**, представени за участие в конкурса за „доцент“ в професионално направление и научна специалност Арттерапия .

След годината на придобитата степен ‘доктор’ 2013 са представени 2 авторски монография, 10 научни статии на български и английски език , участие и ръководство

на/в български и международни проекта, една самостоятелна изложба, участие в създаване на филм.

Според ЗРАСРБ са изпълнени минималните национални изисквания - точки по групи показатели, свързани с научната и преподавателската дейност, които са определени за академичната длъжност „доцент“.

4) Обща характеристика на представените научни трудове

Д-р Вяра Границка има активна и разнообразна научно-изследователска дейност. От обема научна продукция избирам за оценка и считам за основен труд ‘Арттерапия, теоретични и практически измерени’ и публикациите в отделни издания, на които е автор. Останалите представени публикации ще обобща по тематични направления.

4.1. Монографията . “Арттерапия, теоретични и практически измерени ”, 2018 е задълбочено теоретико приложно научно изследване с изключителна значимост и запълва определена липса на подобни разработки в нашата литература. В нея се представят историята, особеностите и характеристиките на арттерапията. Освен дефинирането на редица основни понятия и систематизацията им, се разглеждат предизвикателствата и проблемите, стоящи пред българския артсектор, свързан с арттерапията. Отличава се със своята комплексност – с цялостно изследване и интерпретиране на теоретичните и приложни проблеми, дообогатявайки теорията на иницирираното от авторката и в предишни нейни трудове, теоретизиране на развитие на арттерапията в сферата на изобразителното изкуство.

Монографичния труд от 200 страници е разработен в три основни части. Първите две са определено теоретични, докато третата представлява обобщен, систематизиран и с направени изводи личен изследователски опит на Вяра Границка.

Ценно допълнение в монографията като цяло са интерпретираните и разисквани европейски, световни и български практики, които дават възможност на читателя да се докосне до най-новото развитие в тази проблематика. Много оригинални и обвързващи са разработените схеми, таблици и снимков материал от проведените изследвания. Първата част „Арттерапията специфична творческа потребност на социума“ започва с историческа интерпретация за същността на арттерапията, разглеждайки теста на Роршах, рисуначния тест на Мор и др. Направен е прецизен и много задълбочен прочит

на същността на основни понятия като художествена култура, психофическо развитие на човека, арттерапията като творчество, продукт, среда и др.

Втората част на монографията е посветена на видове и форми на арттерапията. Вижданията на Кандински, Бък и Джолис за цветовете са представени в табличен вид. Разгледани са четирите позиции на Аз-а по отношение на типичните смисли, които би могъл да има за отделните индивиди. Внимателно са изследвани индивидуалната и групава арттерапия. Изведена е таблица за особеностите на творческия процес при различни групи, включвани в арттерапевтичните дейности.

Третата част представя и анализира модели, технологии и методики на арттерапевтичната практика. Приложени са и като фотоси стереотипни рисунки на хора с увреждания. Представени са визуално- комуникативните характеристики на различни изследвани групи в табличен вид. Изведени са общи принципи на работа с групи за взаимопощ, както и целите на заниманията в групата „родител – дете“. Анализирани са ситуациите свързани с отделни теми на заниманията, като театър на трохите, моята градина, зоопарк и др. Особен интерес от арттерапевтична гледна точка, според мен е специалното внимание отделено на арттерапия за художници. Направените изводи са изключително задълбочени и сериозни. Като цяло монографията на Вяра Границка е много сериозно, задълбочено и цялостно научно изследване заслужаващо изключително висока оценка и адмирации.

4.2.Обобщен преглед на приложените публикации

В поредицата от публикации – статии, сборници и т.н. са предложени нови и актуални теоретични концепции в областта на теорията и практиката на арттерапията.

Изборът на съответната тема е преопределен от интересите на авторката и желанието да сподели своите лични професионални позиции, като например тези в доклад публикуван в сборник, който е на НВУ Васил Левски: *Сборник* доклади от годишната университетска научна конференция. Докладът е „Арттерапия за деца лишени от родителска грижа - особености на груповата работа за отработване на агресивно поведенчески реакции.“ В доклада е анализиран извършен преобразуващ арт-терапевтичен експеримент в естествени условия на 20 деца лишени от родителска грижа, разделени на две групи, за период от три години. Анализът на резултатите от въздействието на изкуството върху децата показва, че индивидуалната форма на работа е по-ефективна от работата в група.

Други значими публикации са: „Изкуството, играта и ритуалът в арт терапевтичната теория и практика“ – В: *Хармония в различията* : сборник доклади от научната конференция "Хармония в различията" = Harmony in diversity: collection of papers from the "Harmony in Diversity" National Conference. 2019; „Ролята на сензорната активация в арттерапевтичната работа с хора с увреждания“. – В: *Сборник* доклади от годишната университетска научна конференция на НВУ "Васил Левски". 2019; „Същност и значение на рефлексията и супервизията в арттерапевтичната практика“. – В: *Сборник* доклади от научна конференция "Актуални проблеми на сигурността" 25-26 окт. 2018. В. Търново; „Хлебна терапия като част от програмата за арттерапия на хора с увреждания“. – В: *Сборник* доклади от годишна университетска научна конференция 28-29 май 2020 В. Търново: НВУ "Васил Левски", 2020 и др.

Рзгледаните теми са резултат от последователните търсения на д-р Вяра Границка. **Всяка от тях изяснява същността на заложените в тематиката им обект, процес на дейност и ги представя в светлината на арттерапевтичните изследвания.**

Представените текстове се облягат на широка палитра от теоретични извори, художествени и арттерапевтични практики техните проекции в съпоставителен план както на национално, така и на международно равнище. Събраната и анализирана информация е базата, върху която се извеждат обобщения и изводи за мястото и ролята на арттерапията за различните изследвани групи.

5. Участия и организиране на изложби

Вяра Границка има сериозни участия в изложби, както и организационна дейност, свързана с изложби и други появи. 1997, 2000, 2001 участие в биенале и триенале на графиката във Варна, Краков и Германия. През 2019 – самостоятелна изложба „Образи зад МАСКАТА“ в галерия „Инициали“. От 2001 до 2013 е организатор на редица изложби.

5.1.В представеното Портфолио е илюстрирана творческата обвързаност като автор и художник към процесите на арттерапията. То е разделено на две части:

- в първата част са 8 пастелни рисунки във формат 100/70, от изложбата „Образи зад МАСКАТА“ през 2019 г. в галерия „Инициали“. Творбите дават израз на разсъждения върху различните житейски роли, които избира за себе си човек и

маската като психологически конструкт за реализиране на взаимоотношения във и извън себе си.

- във втората част са представени керамични изображения - продукт от прилагането на авторска арттерапевтична методика „Визуално-пластична трансформация

б) Приноси с научен и научно-приложен характер

Обобщавайки, държа да подчертая, че продукцията на доц. д-р. Вяра Границка се отличава с новаторство в експерименталните изследвания и задълбоченост. Прегледът на публикациите показва, че основният и изследователски интерес е в областта на арттерапията в изобразителното изкуство.

Научните трудове се отличават със своята комплексност и всеобхватност (цялостно изследване и интерпретиране на проблемите), иновативност, интерпретация на разглежданата проблематика и приложението и за решаването на арттерапевтични задачи. Сред основните достойнства на научната продукция е и нейната научно приложна ориентация.

По-конкретно основните приноси в научните публикации могат да се обобщят по следния начин: Приносен момент е обстояният преглед и систематизирането на съвременните виждания и подходи в арттерапията свързана с изобразителното изкуство. На тази основа е обоснован и разработен модел за реални практико-приложни изследвания, Приносната част на дейността на д-р Вяра Границка се отнася до различни раздели – от научноизследователска до практическа и организационна дейност. Избраните и предложени в необходимата справка дейности са синтезирана извадка от цялостната професионална практика след защитата на докторската дисертация. Те най-точно характеризират посоката на творческите и изследователските интереси и изяви.

Научните търсения и публикации на доц. д-р Вяра Границка намират приложение в научната, професионалната и образователната сфера и са от полза за учени, изследващи тази проблематика и подходите за работа с различни групи хора с проблеми; за експерти и специалисти, студенти, настоящи и бъдещи специалисти.

Публикациите на д-р Вяра Границка съдържат богата фактология, която е от полза за онези, които се интересуват от проблематиката

На основата на проследения теоретичен и методологически опит на чуждестранни и български изследователи в проблематиката се очертават особеностите и основните елементи на българската художествена работа в арттерапевтична посока като се уточняват най-често използваните мерки и тяхната приложимост.

Съчетаването на теоретичната изследователска работа, педагогическата дейност и творческите търсения резултират в генерирането на нови професионални образци, очаквани и полезни за академичната общност.

7) Изпълнение на изискванията за академичната длъжност

Д-р Вяра Границка покрива показателите за академичната длъжност доцент и е налице цялостно съответствие с изискванията:

Утвърден изследовател с признание в академичната среда и принос в изследователското направление;

Със значим принос към арттерапевтичните практики в изкуствата и научните изследвания.

Заклучение

Приносите в научно-изследователската и преподавателската дейност, както и личните професионални качества на **д-р Вяра Границка ми дават основание да дам определено положителна оценка на цялостната и научна продукция и да предложа тя да бъде избрана за академичната длъжност ‘доцент’ по професионалното направление 8.2 Изобразително изкуство /„Арттерапия“/.**

София,

03.01.2023

доц. д-р. Живка Бушева